



Соломія МАЗУР

магістр фольклористики, аспірантка Кафедри української фольклористики імені академіка Філарета Колесси, Львівський національний університет імені Івана Франка

ПОКАЖЧИК МОТИВЕМ І МОТИВІВ УКРАЇНСЬКОЇ ПОВСТАНСЬКОЇ ПІСЕННОСТІ В КОНТЕКСТІ ЦИФРОВОЇ ГУМАНІТАРИСТИКИ

Цифрові технології мають великий вплив на розвиток сучасної гуманітаристики. Різномасштабні цифрові розробки значно полегшують комунікацію між науковцями різних країн, надають доступ до результатів досліджень широкій громадськості, розширюють можливості впорядкування і репрезентації матеріалів. Світова наукова спільнота активно розвивається в напрямку цифрової гуманітаристики, успішно реалізуючи міжнародні проекти, на зразок "The Alliance of Digital Humanities Organizations" чи "Web of Science".

Серед українських гуманітаристів цифрові технології набувають щораз більшої популярності. Українці створюють власні оригінальні проекти (наприклад, Електронний архів українського фольклору (<https://folklore-archive.org.ua/>) Львівського національного університету імені Івана Франка), організують конференційні заходи ("Електронний облік: система впорядкування інформації та реєстрації елементів нематеріальної культурної спадщини" у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка, 2016 р.), беруть участь у міжнародних проектах ("Мультимедійні та цифрові технології у збиранні, збереженні та вивченні фольклору", 2012 р.), включають цифрові технології у навчальний процес і методологію науково-дослідної роботи (організація фольклористичних експедиційних досліджень на Кафедрі української фольклористики ЛНУ імені Івана Франка) та ін.

"Показчик мотивем і мотивів української повстанської пісенності" (далі – "Показчик..."), який є частиною дисертаційного проекту доповідачки, – ще один приклад практичного застосування цифрових технологій у фольклористиці. Джерельною базою повстанських пісень, окрім друкованих збірників, є Фольклорний архів Кафедри української фольклористики ЛНУ імені Івана Франка, де містяться сотні зразків повстанського репертуару, записаних переважно під час експедицій Кафедри упродовж останніх десяти років. Частина цих матеріалів сьогодні вже доступна на інтернет-сторінці Електронного архіву українського фольклору (ЕАУФ, <https://folklore-archive.org.ua/>). Важливо звернути увагу на різномасштабність документування твору в ЕАУФ, де, окрім тексту, подано аудіозапис сеансу з широкою контекстною інформацією, фотографії – що збільшує ракурс для аналізу повстанської пісенності, дає змогу перевірити достовірність транскрибування, відтворити матеріал для презентації, відстежити територіальну поширеність певних типів пісень, зауважити індивідуальні особливості репрезентантів повстанської творчості тощо (варто наголосити, що пошук матеріалів на сайті ЕАУФ розробники – Андрій Вовчак і Роман Сулим – вже класифікували за базовими критеріями).

Для роботи над "Показчиком..." використовуємо комп'ютерні програми Microsoft Office Word і Microsoft Office Excel – що також є прикладом використання цифрових

технологій. У програмі Microsoft Office Word створено власне сам "Показчик..." у вигляді 5-компонентної таблиці:

Мотивема (тема)	Власне мотив суб'єкт=пре- дикат=об'єкт (С=П=О)	Аломотив (варіант мотиву)	Назва пісні (записувач), у якій зреалізований мотив	Цитата / фрагмент тексту
1. Мотиви – дії / ситуації				
1.1. Народження	1.1.1. Бог народився	Бог народився	"Не плач, народе" (Л., № 533)	Бог народився...
		Бог народився в місті Вифлеємі в стаєнці	"Бог народився" (Л., № 553)	Бог народився в місті Вифлеємі в стаєнці...

"Каталог повстанської пісні" як паспортизацію кожного окремого твору формулюємо в програмі Microsoft Office Excel. Інформацію про кожен пісенний текст охарактеризовано за 16 пунктами, до прикладу: "інципіт пісні", "жанр (народне визначення)", "населений пункт", "респондент", "рік народження", "знаходження тексту (архівний шифр)", "сюжет примітки у сеансі", "якість аудіо" – це робочі назви колонок для класифікації матеріалу, що знадобиться при подальшому аналізі повстанської пісенності (при цьому варто зауважити, що на будь-якому етапі роботи до класифікації можна додавати нові чи видаляти непродуктивні колонки). Тож лише з допомогою фільтру Microsoft Office Excel за мить можна буде зіставити давніші фіксації повстанських творів (із друкованих джерел, оприлюднених збірників або доступних записів в інших архівах) і сучасні експедиційні записи; побачити інформацію про вікову статистику респондентів; дізнатися, яку назву дають носії традиції цим повстанським творам. Очевидно, що така робота із паперовими носіями була б значно ускладненою, сповільненою і навіть близько не такою наочною.

Цифрова гуманітаристика вже сьогодні є невід'ємною частиною сучасного наукового світу із швидкими темпами розвитку, і вимагає від науковців встигати за цими темпами. "Показчик..." є електронним ресурсом, який може бути корисним для поглибленого вивчення повстанського фольклору, опрацювання інших уснословесних жанрів, розширення репрезентації мотивної бази українського фольклору чи зіставлення міжетнічних традицій. Результати, отримані під час роботи над "Показчиком...", після його остаточного оформлення, можуть стати частиною систематизаційно-пошукової рубрики "Мотиви" в ЕАУФ, яка була побудована на основі "Показчика мотивем і мотивів української соціально-побутової лірики" Оксани Кузьменко. Засновники ЕАУФ мають амбітний задум представити на сайті систематизаційно-пошуковий інструментарій для аналізу змістової палітри усіх жанрів українського фольклору.

Тож можна зробити висновок, що цифрова гуманітаристика сьогодні активно розвивається у світовій та українській науковій спільноті. На прикладі роботи із "Показчиком мотивем і мотивів української повстанської пісенності" ще раз підтвердилась незамінна роль цифрових технологій для оперування даними, інформаційного доступу та збереження напрацювань.